

Till:

Region Värmland
Box 1022
651 15 Karlstad

kultur@regionvarmland.se

Stockholm 9 juli 2021

KLYS remissyttrande över Värmlands kulturplan 2022-2025

KLYS har tagit del av Region Värmlands remissversion av regional kulturplan för perioden 2022-2025 (Dnr: KBN/200058), och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter. Flera avsnitt i yttrandet avslutas med sammanfattande punktlister med KLYS förslag till korrigeringar eller kompletteringar.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i kulturpolitiska frågor och företräder via sina 14 medlemsorganisationer nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar inom KLYS i frågor som rör kulturskapares villkor, t ex konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

En av KLYS viktigaste frågor, som även gäller i arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t ex i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och utveckling får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

KLYS vill påminna Region Värmland om att det i regeringens konstnärspolitiska utredning som presenterades våren 2018 konstateras att "förutsättningarna för konstnärer att etablera sig och verka i landets regioner behöver förbättras".¹ Något som fortfarande år 2021 är aktuellt att beakta, inte minst mot bakgrund av pandemin. Vi vill i sammanhanget påminna om KLYS förslag till regionalt krispaket för kulturen², som fortfarande är högst relevant, med förslag till nödvändiga åtgärder för en sund och hållbar återstart av kulturen i landets regioner.

Här i rutan nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

¹ *Konstnär – oavsett villkor?*, SOU 2018:23, sid 406

² KLYS regionala krispaket finns här: <https://www.klys.se/wp-content/uploads/2020/04/KLYS-f%C3%B6rslag-till-regionalt-krispaket-f%C3%B6r-kulturen-200417.pdf>

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar behövs för att professionella kulturskapare inom alla konstområden ska kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning? Hur kan man på andra sätt stödja de yrkesverksamma som vill utvecklas och vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios m m. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och/eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vilka regionöverskridande verksamheter finns och vad har regionen för utvecklingsmål för dessa?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

2 Övergripande synpunkter

Region Värmland presenterar ett digert styrdokument för kulturutvecklingen i regionen de kommande fyra åren. Övergripande ser KLYS mycket positivt på detta välskrivna och välstrukturerade remissförslag till ny kulturplan för 2022-2025. I ett konstnärspolitiskt perspektiv sätter KLYS stort värde på att regionen i sin plan betonar *konstnärlig frihet*, *konstens egenvärde* och *principen om armlängds avstånd*, samt att ett av regionens prioriterade utvecklingsområden för planperioden är att stärka förutsättningar för professionella kulturskapare att bo, verka och utvecklas i Värmland.

Kulturplanens utgångspunkter, syfte, funktion och kopplingar till regional utveckling och olika strategidokument beskrivs överskådligt och bra. Pedagogiskt klargörs det att planen inte kommer att vara detaljerad i den grad som många kanske önskar, utan att den tar höjd för en fyraårsperiod och därför ges utrymme för förändrade arbetsätt och insatser som kan möta upp en föränderlig värld. Det är ett tydligt tecken på vad den pågående coronapandemin kommer att lämna för effekter efter sig. KLYS finner det föredömligt hur pandemins inverkan omnämns och problematiseras även fortsatt i planen. Det är tydligt redogjort för regionens främsta avsikter inom varje verksamhetsområde, liksom för att kulturplanens mål och inriktning konkretiseras i verksamhetsplaner och liknande som regionen, kommunerna, kulturverksamheterna och andra aktörer tar fram årligen.

I KLYS ögon är dock tveksamt med kulturplanens uppdelning i två olika dokument, där del två kallas *Faktabilaga*. Flera skrivningar i den s k faktabilagan framstår som sakmässigt angelägen brödtext, som nog skulle kunna inkorporeras i kulturplanens huvuddel för mer lättåtkomligt disponerad information

och generellt smidigare läsning av planen som helhet. Rena faktauppgifter skulle kunna sorteras ut och listas som bilagor.

I stort sett samtliga konst- och kulturområden som är centrala för KLYS finns med i planen. Dock saknas det skrivningar om *cirkus/nycirkus* samt *dramatik*, vilket väcker frågan om regionen bara har missat att få med skrivningar om dessa områden i planen eller om det faktiskt är så att dessa områden inte alls planeras ingå i Värmlands kulturutvecklingsarbete för kommande planperiod.

Beträffande konstformer som ligger utanför samverkansmodellens förordning brukar ofta kulturplaner de senaste åren lyfta *dataspel* och *spelutveckling*. Spelutveckling är i Värmlands plan ett särskilt prioriterat samverkansområde, och kanske kunde planen därför tjäna på att ge området ett eget avsnitt som disponerats på samma vis som övriga verksamhets-/konstområden.

KLYS kommentarer och förslag:

- Bra konstnärspolitiskt anslag i planen.
- Bra hur coronapandemins effekter på kulturlivet påtalas.
- Tveksamt med kulturplanens uppdelning i två olika dokument.
- Det saknas skrivningar om konstområdet *cirkus/nycirkus* samt *dramatik*.
- Skrivningarna om *spelkultur* borde ev. kunna disponeras mer utförligt under en egen rubrik likt övriga verksamhetsområden.

3 Begrepp och definitioner

KLYS välkomnar att Region Värmlands kulturplan är konsekvent i begrepps användningen när det gäller skrivningar som handlar om de professionella kulturskaparna. Vi finner inga oklarheter här.

KLYS vill påminna om att vi gärna ser att regioner undviker uttrycket "fria kulturskapare" (s. 8). Generellt förespråkar vi användningen av begreppet *professionell* (eller *yrkesverksam*) *kulturskapare* i regionala kulturplaner för att beteckna konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden; såväl fritt verksamma, som institutionsanställda och sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Vidare förespråkar KLYS, liksom Konstnärsnämnden, att begreppet *konstnär* – när det används – betecknar verksamma inom *alla* konstområden, och inte endast *bild- och formkonstnär*.

Kulturell mångfald

På sidan 8 påpekas att: "En stark och väl fungerande kulturell infrastruktur bidrar bland annat till mångfald och konstnärlig förnyelse". KLYS saknar dock i planen några övergripande skrivningar om det finns ambitioner hos regionen att främja kulturell mångfald gällande *hela* det regionala kulturlivets utbud, distribution och produktionsmöjligheter för konstnärligt yrkesverksamma. I anslutning till sådana skrivningar skulle även *Unescos* mångfaldskonvention kunna lyftas fram.

Begreppet konstnärspolitik

Ordet *konstnärspolitik* förekommer på två ställen (s. 5, 19) i Värmlands kulturplan, men ordets innebörd förklaras inte närmare i sig. Kanske kunde regionen nämna och använda begreppet i avsnittet om de professionella kulturskaparnas villkor (s. 19-20), eftersom det är detta hela avsnittet handlar om?

Kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet och konstnärlig frihet

KLYS välkomnar att Region Värmland i sin kulturplan är noga med att lyfta en rad konstnärspolitiskt viktiga begrepp så som *kulturens egenvärde*, *konstnärlig kvalitet*, *konstnärlig frihet* och *yttrandefrihet*.

Vi utvecklar våra synpunkter om detta i avsnitt 5 nedan.

KLYS kommentarer och förslag:

- Överlag helt korrekt begreppsanvändning i planen gällande professionella kulturskapare.
- Saknas specifika skrivningar om begreppet *kulturell mångfald* och hur regionen övergripande ska främja förutsättningarna för samtliga konstområden i praktiken.
- Förslagsvis kan ordet *konstnärspolitik* användas i avsnittet om de professionella kulturskaparnas villkor (s. 19-20)?
- Föredömligt hur regionen i planen lyfter ett flertal konstnärspolitiskt viktiga begrepp.

4 Samråd med professionella kulturskapare

KLYS värdesätter att Region Värmland efter dialog med KLYS sedan ett par år tillbaka har ett etablerat konstområdesövergripande kulturskaparsamråd, som regionens kulturförvaltning och kulturnämnd löpande tar inspel ifrån. Det är mycket förtjänstfullt hur regionen i faktabilagan detaljerat lyfter fram och listar de samrådsmöten som gjorts med kulturskaparnas samrådsgrupp. KLYS finner dock i kulturplanens huvuddokument att detta samrådsförfarande med kulturskaparna inte lyfts fram särskilt mycket i texten. Visserligen är det mycket bra att en av avsiktspunkterna i avsnittet om professionella kulturskapares villkor på sidorna 19-20 är att "Region Värmland ska ta tillvara de professionella kulturskaparnas kunskaper och erfarenheter, bland annat genom att utveckla dialogen med kulturskaparnas organisationer och arbetsformerna för det kulturskaparråd". I avsnittet *Samverkans- och dialogformer* på sidan 39 kunde kanske detta påtalats igen.

Några generella punkter om KLYS syn på regionala samråd med kulturskapare

- Att använda sig av professionella kulturskapare som **experter på sina konstområden** är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter och utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor för att formulera en regional konstnärspolitik.
- KLYS förespråkar en **konstområdesövergripande** dialoggrupp för att involvera professionella kulturskapare från alla konstområden i en samlad och samstämmig löpande dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning.
- KLYS betonar vikten av att en representant för ett konstområde ska vara erkänt **yrkesverksam och medlem i någon av KLYS medlemsorganisationer** – något som borgar för professionalism och insyn i kultur- och konstnärspolitiska strukturer, både nationellt och regionalt, inom respektive konstområde. Läs mer i *KLYS samrådsguide* med rekommendationer för samrådsarbetet i regionerna. Se länk nedan³.
- **Samrådets deltagare ska arvoderas för varje möte** enligt särskilda arvodesrekommendationer som KLYS har tagit fram i samarbete med KLYS medlemsorganisationer. Se KLYS broschyr *Att ta betalt*⁴. Arvodet har höjts eftersom den tidigare relativt låga arvodesnivån hade varit oförändrad i flera år.
- **Det är viktigt att samrådet omfattar och representerar både kulturskapare från det s k fria kulturlivet och anställda vid kulturinstitutioner i regionen.** Om möjligt även sådana som kombinerar dessa verksamhetsformer. Det är olyckligt om de institutionsanställda

³ http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/KLYS_broschyr_samradsguide_2017.pdf

⁴ <http://www.klys.se/wp-content/uploads/2015/11/Att-ta-betalt-2019.pdf>

kulturskaparnas erfarenheter och synpunkter inte skulle komma fram på grund av obalans i representationen i kulturskapardialogerna, dvs. om vissa kulturskapare i regionen får egen direktrepresentation och dialog, medan institutionsanställda, oavsett anställningsform, kanske bara representeras kollektivt via någon person på ledningsnivå. KLYS vill påminna om vikten av att regionen beaktar denna problematik och **agerar för att lyfta *samtliga* professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen**, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.

KLYS kommentarer och förslag:

- Bra att avsikten är att utveckla kulturskaparsamrådet. Påtala gärna detta även på sidan 39.
- Representanter för konstområden i dialogerna bör vara medlemmar i KLYS-organisationer.
- Arvodet för mötesdeltagare i samråd bör följa KLYS arvodesrekommendationers nivå.
- Kulturskaparsamråden bör vara öppna för representation från alla professionellt verksamma kulturskapares röster och perspektiv i regionen, oavsett deras anställnings-/verksamhetsform och institutionskoppling.
- Ta hjälp av *KLYS samrådsguide*, eller kontakta KLYS kansli vid behov av stöd och råd i dialogarbetet med regionens professionella kulturliv.

5 Kulturplanens kulturpolitiska utgångspunkter

KLYS välkomnar planens generella tydlighet i redogörelserna för den regionala kulturpolitikens roll, målsättningar och relation till både nationell kulturpolitik, *Agenda 2030*-mål och övergripande regionalt utvecklingsarbete. Det är föredömligt hur regionen på sidorna 24-25 tydligt ritar upp den kulturpolitiska kartan i regionen.

När det gäller de kulturpolitiska utgångspunkterna sätter vi stort värde på att *konstnärlig frihet, kulturens egenvärde* och *armlängds avståndsprincipen* lyfts fram som några av de fem övergripande perspektiv som är vägledande för Region Värmlands kulturpolitiska insatser under planperioden.

Det är också bra hur regionen i sin kulturplan pekar ut det man kallar för ”regionala kulturpolitiska framgångsfaktorer” (s. 8). KLYS välkomnar alla de tre punkterna som centrala faktorer även specifikt för en utveckling av Värmlands regionala konstnärspolitik:

- *En stark kulturell infrastruktur*
- *Bred och systematisk samverkan mellan olika nivåer och aktörer understryks i planen.*
- *Goda förutsättningar för utveckling och nyskapande*

Dock noterar vi att regionen i sin målsättning under punkt nr 3 formulerar sig ytterst allmänt (*”regionen ska stärka möjligheterna till förnyelse”*), vilket riskerar att skrivningen blir intet förpliktigande ord som kvarstannar som blott en god ambition i en kulturplan. Nog kunde väl något mer specifikt påtalas här?

Kommentar till textrad på sidan 12:

Nedanstående citat finner KLYS vara en typ av tveksam formulering i det att den signalerar en politisk vilja att flytta bort ansvaret för att finansiera offentligt förvaltd eller finansierad kultur. Utveckla gärna vad som avses i praktiken här:

”För kulturens del finns det anledning att initiera nya kreativa samverkans- och finansieringslösningar och verka för att få fler att ta ansvar för det gemensamma.” (s. 12)

Barn och unga

Barn och unga är ett framträdande område i kulturplanen, vilket självfallet är bra ambitioner i sig, men KLYS vill påminna regionen om att hålla det regionala kulturutvecklingsarbetet resursmässigt balanserat när det gäller likvärdighet för alla publikgrupper/åldrar i regionen och undvika slagsida åt endera håll.

Samverkan med kommunerna

Det är bra hur regionen framhåller vikten av en ”bred och systematisk samverkan” (s. 8) med kommunerna när det gäller kulturutvecklingsarbetet. Vi vill dock påminna om att det är ett förhållande som kan vara problematiskt för utvecklingsarbetet på sikt. Hur ska regionen stimulera en eventuellt mindre ambitiös kommun så att kulturplanen förverkligas likvärdigt för samtliga medborgare i regionens alla kommuner?

Kulturens egenvärde och *principen om armlängds avstånd*

Det är föredömligt hur Region Värmland är noga med att i planen lyfta fram *kulturens egenvärde* och *principen om armlängds avstånd* med egna underrubriker. KLYS välkomnar särskilt att *kulturens egenvärde* lyfts fram som ett av de fem övergripande perspektiv som är vägledande för Region Värmlands kulturpolitiska insatser under planperioden.

Tydligt betonas i planen att upprätthållandet av *kulturens egenvärde* i det offentligt finansierade kulturlivet är avhängigt av *principen om armlängds avstånd* mellan politik och konstnärligt skapande. De goda orden till trots vill KLYS ändå påminna Region Värmland om vad *Myndigheten för Kulturanalys* skriver i sin nyutkomna rapport när det gäller rekommendationer om konstnärlig frihet och att på regional och kommunal nivå i större utsträckning använda sig av externa sakkunniga på kulturområdet i bedömningsprocesser för vilken konst som ska få stöd.⁵ KLYS noterar för övrigt att det finns skrivningar i planens filmavsnitt om ambitioner för värmländsk filmutveckling som rimmar illa med principen om armlängds avstånd. Se vidare i avsnittet 7.3 om film nedan.

Konstnärlig kvalitet

Det är alltid viktigt att en region påtalar en tillämpning av *armlängds avståndsprincipen* i det kulturpolitiska arbetet, och vi hoppas att detta i praktiken blir en garant för att planens ambitioner kring *hög konstnärlig kvalitet* i kulturlivet efterlevs.

Ett av Värmlands regionala kulturpolitiska inriktningsmål för planperioden är *”God tillgång till ett varierat kulturutbud av hög kvalitet i hela Värmland”*. Kvalitet påtalas många gånger och begreppet ”hög konstnärlig kvalitet” förekommer på flera ställen i Värmlands kulturplan. KLYS vill understryka att med ”hög kvalitet” som regionalt inriktningsmål är det särskilt viktigt att *kvalitet* inte bara blir ett i kulturplanen välklingande ord i skrift utan någon konkret innebörd i kulturutvecklingsarbetet i realiteten.

Självfallet vill KLYS understryka att det inte är regionens uppgift att definiera och specifikt beskriva vad konstnärlig kvalitet är, utan något som inom ramen för *armlängds avståndsprincipen* referensgrupper och externa sakkunniga ska hjälpa till att orientera kring. Vi efterlyser i planen dock mer om vad regionen lägger in i kvalitetsbegreppet än vad som nu beskrivs aningen sporadiskt i ett stycke på sidan 7 utan underrubricering i den löpande texten. En redogörelse för regionens syn på konstnärlig kvalitet i kulturutvecklingen tycker vi borde kunna göras mer utförligt under en egen rubrik antingen i anslutning till avsnittet om kulturens egenvärde (s. 10) eller till avsnittet om de professionella kulturskaparnas villkor (s. 19-20).

⁵ *Så fri är konsten - Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*, MYKA, Rapport 2021:1, s 17, 235-236; den tredje rekommendationspunkten

Möjligen kunde planen tjäna på att ha ett samlande, specifikt rubricerat avsnitt, där regionen redogör för sin syn på både kulturens egenvärde, konstnärlig kvalitet, konstnärlig frihet och distinktionen mellan amatör- och professionell kultur. I anslutning till detta vore det önskvärt om regionen också tydliggör sin uppfattning om hur fri konst och kultur relaterar till instrumentella aspekter i den regionala kulturpolitiken och de planerade satsningarna, och hur man avser att arbeta under planperioden för att upprätthålla kulturens egenvärde och kvalitet i utvecklingsarbetet med kulturella och kreativa näringar.

Konstnärlig frihet

KLYS sätter stort värde på att Region Värmland betonar vikten av att värna *konstnärlig frihet* i planen, bl a genom "en stark och väl fungerande kulturell infrastruktur" (s. 8), samt att det sätts upp som ett av de fem övergripande perspektiv som är vägledande för Region Värmlands kulturpolitiska insatser under planperioden. KLYS följer dessutom med intresse fristadsverksamheten i Karlstad

Jämställdhetsfrågor

KLYS välkomnar hur regionen i planen, och specifikt på sidan 16, lyfter jämställdhets- och HBTQ-frågor. Dock används konsekvent och uteslutande begreppen man/kvinna i analysen, vilket i sig blir exkluderande. Hanteringen av frågan är viktig och komplex, och bör förslagsvis ytterligare ses över av någon med kompetens inom området.

KLYS kommentarer och förslag:

- Målsättningen under framgångsfaktor nr 3 (s. 8) är mycket allmänt formulerad ("regionen ska stärka möjligheterna till förnyelse"). Utveckla gärna och specificera mer.
- Positivt hur kommunernas roll lyfts i planen, men belys gärna hur regionen avser se till att likvärdighet i kulturen ska upprätthållas mellan alla regionens kommuner under hela planperioden.
- KLYS välkomnar hur specifikt *kulturens egenvärde* och *principen om armlängds avstånd* lyfts.
- Skrivningar om synen på kvalitetsbegreppet bör utvecklas i planen under egen rubrik.
- Föredömligt hur regionen lyfter en rad konstnärspolitiskt viktiga begrepp i planen. Kanske kunde samla dessa i ett specifikt avsnitt om konstnärlig kvalitet, frihet etc.
- "Barn och unga" poängteras som målgrupp. KLYS vill påminna om att proportionerligt balansera åldrar och publikgrupper i det regionala kulturutvecklingsarbetet.
- Se över avsnittet om jämställdhetsfrågor.

6 Kulturskarpares villkor och regional konstnärspolitik

Det är väldigt positivt att konstnärspolitiska perspektiv ges stort utrymme i Region Värmlands remissförslag till kulturplan. KLYS sätter som sagt stort värde på att regionen betonar *konstnärlig frihet*, *konstens egenvärde* och *principen om armlängds avstånd*, samt att regionen prioriterar en förstärkning av vitala delar av dess kulturella infrastruktur och förutsättningar för att professionella kulturskapare i regionen ska kunna leva på sitt skapande. Trots regionens jämförelsevis höga ambitioner för professionella kulturskapare har vi en del anmärkningar gällande ett par brister i planens skrivningar om detta, som vi hoppas åtgärdas i slutversionen.

Under vision och inriktningsmål – sidan 7 – klargörs *kulturens egenvärde* på ett föredömligt sätt: Kultur gör nytta för att den finns – den finns inte för att vara nyttig. Rent generellt saknar vi emellertid kulturskaparna i flera stycken som beskriver kulturen i Värmland från planens inledning och många sidor framåt. Först på sidan 19 konkretiseras och utvecklas kulturskarpars villkor. Att i ännu högre grad

uppmärksamma och integrera kulturskapares del i kulturlivet i den övriga texten vore önskvärt – dvs. att redogöra för vad regionen gör för att kulturskapare ska *vilja* och *kunna* bo och verka i regionen, och på det sättet bidra till all den kultur som regionen beskriver är viktig.

Sidan 19 – avsnittet om kulturskapares villkor: Bra att regionen uppmärksammar den komplexa arbetsmarknaden och anställningsvillkoren för kulturskapare, men vi saknar hänvisning till att kollektivavtalens nivåer måste vara vägledande som minimilöner. Vi saknar också en del utförligare redogörelser för den kulturella infrastrukturen i Värmland, t ex om tillgång till olika sorters scener, repetitionslokaler, verkstäder och ateljéer för olika former av konstnärlig yrkesverksamhet.

Kommentar till textrad:

"De professionella kulturskaparna rör sig i allt högre grad i ett gränsland mellan att vara arbetstagare, uppdragstagare och egenföretagare. För att kulturskapare ska kunna leva på sitt konstnärliga arbete krävs det att nya vägar skapas för att vidga deras arbetsmarknad." (s. 19)

Denna mening är i KLYS ögon diffus och vi undrar vad regionen menar med "nya vägar". Handlar det om nya anställningsformer eller verksamhetsområden, eller något annat? Skrivningen bör ses över och utvecklas i sammanhanget.

Många skrivningar i Värmlands kulturplan vittnar om att regionen har en förståelse för utmaningarna för den professionella/yrkesutövande kulturskaparens möjligheter att arbeta och försörja sig. Risker finns dock att ambitionerna till delar är allt för allmänt hållna och därför kan kvarstå som regionala viljeinriktningar under planperioden, snarare än konkreta insatser i praktiken inom respektive verksamhetsområde.

Ekonomiska villkor för kulturskapare

Regionen bör i planen informera om att ersättningar och arvoden ska följa gällande kollektiv- och ramavtalsnivåer, även om den som beställer arbetet inte omfattas av dessa, samt gällande arvodesrekommendationer från exempelvis KLYS och våra medlemsorganisationer. Regionen bör också alltid i sin egen anslagsgivning till professionella kulturaktörer beakta såväl kollektiv- och ramavtal, som arvodesrekommendationer och upphovsrätt. KLYS finner det också önskvärt att regionen i sin plan formulerar vilka ekonomiska ambitioner man har för att uppnå detta.

KLYS finner det anmärkningsvärt att planen i stort sett saknar skrivningar om regionens syn på upphovsrättsliga frågor och upphovspersoners förutsättningar i kulturlivet. Se vidare vad vi skriver om digitalisering och upphovsrätt nedan.

Kompetensutveckling för kulturskapare

På sidan 9 i faktabilagan är det bra att kompetensutveckling lyfts fram i beskrivningen av regionens kulturfrämjande verksamhet som en av de regionala kulturutvecklarnas metoder:

"Kulturutvecklarna [...] initierar, formar, stödjer och leder utvecklingsprocesser och projekt i samverkan med andra för att stärka konst- och kulturområden. Metoderna för arbetet är kompetensutveckling, talangutveckling, omvärldsanalys, kunskapsspridning, metodutveckling, nätverksträffar, rådgivning etcetera."

I avsnittet om professionella kulturskapares villkor (s. 19-20) står det:

"Det måste finnas möjligheter för kulturskapare till kompetensutveckling och utvecklande möten, också med utövare från övriga Sverige och världen." KLYS finner skrivningen behjärtansvärd men vag. Vad avser regionen göra i praktiken gällande kompetensutveckling? I avsnittets sammanfattning av

målsättningar är det förvånande att ordet kompetensutveckling saknas helt, liksom någon konkret formulerad ambition för planperioden gällande satsningar på kompetensutveckling för yrkesverksamma kulturskapare i Värmland.

KLYS noterar att kompetensutveckling som begrepp i övrigt ingalunda är bortglömt i Region Värmlands plan. Det förekommer skrivningar om det i flera olika avsnitt i planen (kulturarv, bibliotek, inkludering, minoritetsfrågor), men utöver informationen om regionens främjarverksamhet i faktabilagan hittar vi inga avsiktsskrivningar eller målsättningar om kompetensutveckling gällande specifika kulturskaparintressen eller inom ramen för något särskilt konstområde.

Planen kunde tjäna på en samlad, utförlig redogörelse för regionens syn på och plan för kompetensutvecklingsfrågor gällande de yrkesverksamma kulturskaparna i Värmland inom alla konstområden. Detta skulle kunna göras med rubriken "Kompetensutveckling" och förslagsvis placeras i avsnittet om professionella kulturskapares villkor på sidorna 19-20.

Gränsdragningar mellan professionellt och ideellt kulturskapande

KLYS välkomnar regionens tydlighet med att i sin plan redogöra för ideellt respektive professionellt kulturskapande samt amatörkultur. Det finns dock delar av det regionala kulturlivet där det kan vara mer komplext att hantera dessa gränsdragningar – se vad vi skriver om arrangörsleden i avsnittet om scenkonst och musik nedan.

På sidan 18-19 i avsnittet "Kulturområdets ideella engagemang" är en av regionens avsikter: *"Region Värmland ska bidra till att stärka och utveckla dialog och samverkan mellan det ideella kulturlivet, kulturskaparna och de regionala kulturverksamheterna."*

Det är en bra avsikt, men kanske borde det i Värmlands kulturplan ytterligare kunna förtydligas och utvecklas hur regionen ser på planerna för samverkan mellan professionella och ideella krafter, bl.a. för återväxten av professionella kulturskapare. En i KLYS ögon ytterst relevant fråga att ställa sig är hur gränsen mellan professionella och amatörer kan upprätthållas på sikt, eller i vilken grad regionen i sin kulturpolitik eftersträvar tydliga gränsdragningar mellan professionellt verksamma och de ideella samt amatörer, bl a när det kommer till arrangörsleden i den regionala kulturen.

Liksom regeringens konstnärspolitiska utredning från 2018 betonar, menar KLYS att professionella kulturskapare med erfarenheter och kunskaper från sina yrken har avgörande betydelse för konst- och kulturlivets utveckling i en region, inte minst i lokalsamhällena. Professionell konst och kultur är ofta utgångspunkt och förebild för amatörverksamheter och ideella krafter och initiativ. De yrkesverksamma kan fungera som draglok, katalysatorer och fortbildare i föreningslivet och för medborgarna över lag i kulturlivet.

KLYS ser långsiktigt en generell fara i landets regioner att ett motsatsförhållande kan uppstå mellan ideellt driven och professionell kultur, och att ekonomiska hänseenden tenderar att styra den regionala politiken mot kostnadseffektiva lösningar, där föreningsverksamhet och ideell kultur ibland stimuleras mer än professionell kulturutveckling. Risken tror vi är störst i gles- och landsbygd där det ofta finns mindre resurser till professionell kulturell infrastruktur och kompetens.

Inventering av kulturskaparna och deras förutsättningar

Vi hittar inga skrivningar i planen om kartläggning och inventering av professionella kulturskapare eller om förutsättningarna för kulturskapare inom de olika konstområdena i regionen. Det vore önskvärt att

regionen nämner i planen om vissa kartläggningar redan har gjorts inom somliga konstområden och är del av underlaget till kulturplanen.

KLYS ser generellt gärna att regioner kartlägger förutsättningarna för att vara yrkesverksam i sin region. Inom konstområden där det inte redan gjorts rekommenderar KLYS att det görs en översikt över vilka kulturskapare som är yrkesverksamma, och vilka som är knutna till de olika kulturinstitutionerna, samt under vilka villkor de utför sina uppdrag och anställningar. En sådan kartläggning bör vara ett levande dokument att återkommande uppdatera för att skapa en god grund för en välförankrad och utvecklad regional konstnärspolitik under planperioden, som inger förtroende hos alla inblandade parter. En löpande regional kartläggning kan med fördel ta sin utgångspunkt i regeringens konstnärspolitiska utredning från 2018 samt i regeringens konstnärspolitiska skrivelse från 2021⁶.

Kulturskapares arbetsmiljö

Ingen yrkesverksam kulturskapare ska gå sönder på jobbet. Många gånger är kulturskapare anlitade eller inhyrda för att genomföra ett specifikt arbete eller finnas på en viss plats vid ett visst tillfälle i den offentligt arrangerade kulturen. Då är det viktigt att de har en trygg arbetsmiljö. Hos t ex scenarbetare på konserter och musikturnéer är det inte ovanligt med bristfälliga loger, arbetstider, och mycket annat. För denna sak är det viktigt att Region Värmland i sin kulturplan uppmärksammar att även regionalt anlitade kulturskapare på alla nivåer i kulturverksamheter har rätt till en god arbetsmiljö. KLYS välkomnar att regionen i anslutning till konstnärlig frihet påpekar problematiken med ett ökat hot och hat mot kulturskapare. Det saknas dock i planen några konkreta förslag på åtgärder från regionens sida.

Konstnärlig residensverksamhet

KLYS välkomnar att konstnärlig residensverksamhet lyfts fram på några ställen i planen och att två av regionens övergripande avsiktspunkter om professionella kulturskapares villkor (s. 19-20) är:

- *”Region Värmland ska stödja konstnärsdrivna initiativ, och bidra till att utveckla nätverk och mötesplatser för professionella kulturskapare.”*
- *”Region Värmland ska verka för fler internationella och interregionala samarbeten och utbyten inom olika konst- och kulturområden, bland annat i residensform.”*

Dock finner vi en inkonsekvens i planen i det att när det gäller avsnitten om de olika konstområdena påtalas residens som en konkret insats enbart för bild och form-området, vilket öppnar för frågan om regionen främst avser att satsa på konstnärsresidens inom det området och inte lika mycket när det gäller övriga konstarter i Värmland.

Ett konstnärsresidens sätter regionen på kartan; lockar dit intressanta namn, och i förlängningen kan yrkesverksamma kulturskapare få upp ögonen för lokala berättelser och perspektiv att förmedla till omvärlden. Ofta kan publika framträdanden kopplas till residenset som ett sätt att ge tillbaka.

Egna regionalt organiserade residens behöver inte alltid vara särskilt kostsamma eller svåra att arrangera. Eftersom Värmland är en befolkningmässigt liten region kan regionsamverkan med Västra Götalandsregionen eller andra grannregioner öppna för möjligheter och vara en viktig resurs. Om det finns några sådana samverkansplaner för konstnärsresidens borde detta nämnas konkret i kulturplanen.

⁶ Politik för konstnärers villkor, Skr. 2020/21:109

Kulturella och kreativa näringar

KLYS välkomnar att Region Värmland lyfter fram kulturella och kreativa näringar (KKN) i sin kulturplan som ett särskilt prioriterat utvecklingsområde, och vad regionen även kallar för "samverkansområde" för planperioden under rubriken "Kulturdriven regional tillväxt" på sidorna 22-23.

Dock finner vi många allmänt hållna formuleringar som mest är konstateranden av sakernas tillstånd samt högst generella målsättningar. Även om mer konkretion kommer i årliga handlingsplaner vore det på sin plats med redogörelser om KKN som kopplar utvecklingsmål till sakfrågor som exempelvis resurscentrum med datorpark, handledningsmöjligheter, replokaler, teknikpooler t ex.

Det är bra att regionen i planen påpekar att kulturskaparnas villkor kopplas till KKN-frågorna i Värmland, men eftersom kulturskaparna utgör den kulturella kärnan inom KKN vore det önskvärt att i ännu högre grad i kulturplanen i sak tydliggöra kulturskaparnas yrkeskompetensers betydelse för KKN, och synergier mellan satsningar på professionella kulturskapare inom de olika konstområdena och kulturellerade näringar (KKN) i regionen under planperioden.

KLYS vill också påminna om behovet av närmare samverkan mellan regional kultur- och näringspolitik samt mellan kulturförvaltning och näringspolitisk förvaltning på regional nivå, bl a för att se till att näringspolitiska stöd på regional nivå också når fram till egenföretagande kulturskapare, som tyvärr ofta faller utanför specifikt näringsinriktade stöd. Om det inte redan gjorts bör förslagsvis regionens kulturskaparsamråd engageras mer i KKN-frågor och mötas med näringspolitiska referensgrupper för brobyggande i KKN-utvecklingsfrågor.

Digitalisering och upphovsrätt

KLYS välkomnar att digitalisering lyfts fram kopplat till konstnärlig utveckling under rubriken "Regionala kulturpolitiska framgångsfaktorer" (s. 8) och punkten "Goda förutsättningar för utveckling och nyskapande":

"Kulturlivets digitalisering är en viktig aspekt av arbetet med utveckling och förnyelse. Digitaliseringen skapar nya verktyg för kulturskapande och konstnärlig utveckling och öppnar nya möjligheter att tillgängliggöra och nå ut med kultur. Som en konsekvens av coronapandemin har den digitala kompetensen stärkts inom alla konst- och kulturområden, men området måste fortsatt utvecklas." (s. 8)

Konstnärliga perspektiv på digitalisering påtalas också på ett bra sätt, om än mycket kortfattat, i avsnittet om kulturskapares villkor (s. 20). Förutom kort inom scenkonst och film talas det i övrigt i Värmlands kulturplan inte alls särskilt mycket om digitalisering kopplat till konstområdenas verksamheter, utan främst om "ökad digital delaktighet" i ett eget avsnitt på sidan 13, samt på några ställen till om det digitalas praktiska möjligheter för funktionshindrade m m.

Förslagsvis kunde regionen i kulturplanen lyfta digitaliseringen mer ingående i relation till konstområdena, och hur kultur- och konstnärspolitiken ska hantera konstnärliga utvecklingsfrågor kring digitalisering rent konkret i regionen under planperioden. Hur en region avser att arbeta för att utveckla kopplingen mellan kulturskaparyrken och den digitala tekniken är en viktig fråga. KLYS vill påminna regionen om att titta på *Konstnärdsnämndens* nyligen utkomna rapport *Digitaliseringens konsekvenser för konstnärers villkor*.⁷

Finns det tankar kring ett övergripande kompetenscentrum för digital utveckling i Värmland, eller interregionalt, för att kunna utnyttja den nya tekniken? Att t ex musikkonserter ska kunna sändas vidare

⁷ https://www.konstnarsnamnden.se/om_konstnarsnamnden/publikationer/digitaliseringens_konsekvenser

till fler än de som har möjlighet att åka till konsertlokalen kräver både kunskap och utrustning som inte alla har. Kommer det att satsas så att teknisk utrustning kan tillhandahållas? I KLYS ögon är detta sakfrågor som med fördel kan samordnas interregionalt med närliggande regioner.

Upphovsrätt

KLYS efterlyser i alla kulturplaner ett tydligt konstaterande att upphovsrätten är en viktig faktor och att upphovsrättsliga ersättningar aldrig är något man kan bortse från när det gäller kulturskapare och konstnärer.

Relevanta regionala satsningar på digitaliseringens möjligheter bör även inkludera spridning av kunskap om *upphovsrätten* och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Regionen bör därför stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i länet, och uppmuntra kommunerna att, beroende på användning, skriva avtal med upphovsrättsinnehavarna.

KLYS noterar att Värmlands kulturplan tyvärr har mycket bristfälliga skrivningar om upphovsrätten gällande kulturskapare. Detta är särskilt förvånande med tanke på regionens ambitioner om att främja kulturskapares villkor, och det faktum att villkorsfrågor lyfts fram i ett eget avsnitt i planen. KLYS noterar att upphovsrätt i hela kulturplanen enbart påtalas i en enda mening på sidan 20, vilken i sig bara är ett allmänt hållet konstaterande:

"Den digitala utvecklingen ger upphov till utmaningar i form av upphovsrättsliga frågor. Kunskapen på området behöver fördjupas inom offentlig verksamhet."

KLYS vill hävda att en regional kulturplan av idag i mycket högre grad än vad som görs i Värmlands plan bör belysa upphovsrättsliga frågor och vikten av en fungerande upphovsrätt gällande professionella kulturskapare inom ramen för både kulturlivets utveckling i stort och kulturella och kreativa näringar.

KLYS kommentarer och förslag:

- Bra konstnärspolitiskt anslag i planen, men lyft gärna kulturskapare mer från inledningen och i somliga avsnitt om infrastruktur m m.
- Konkretisera i planen om en del ekonomiska villkor gällande yrkesverksamma kulturskapare.
- Viktigt att pedagogiskt i planen klargöra regionens syn på gränsdragningar mellan professionell kulturverksamhet och ideell- resp. amatörverksamhet när det gäller planerade insatser.
- Kartlägg och inventera gärna regionens professionella kulturskapare inom alla konstområden, och förutsättningarna för att vara yrkesverksam i Värmland. Nämn i planen om andra kartläggningar redan gjorts inom vissa konstområden och kan kopplas till kulturplanen.
- Samla gärna skrivningar övergripande om kompetensutveckling för kulturskapare i ett eget avsnitt.
- Det saknas skrivningar i planen om regionens hantering av kulturskapares arbetsmiljö.
- KLYS saknar i planen ett övergripande avsnitt om digitaliseringens påverkan på kulturlivet i Värmland. Koppla gärna digitalisering konkret till insatser inom konstområdena; hur kulturskaparnas yrken relaterar till regionala digitala satsningar i praktiken.
- Det saknas i planen en belysning av regionens syn på och hantering av upphovsrätten för kulturskapare, även specifikt kopplat till digitalisering inom konstområdena.
- Samla gärna skrivningar om konstnärliga residens i ett konstområdesövergripande avsnitt.

7 Synpunkter gällande de olika konstområdena

7.1 Scenkonst – teater, dans, musik (s. 27-29)

KLYS och KLYS medlemsorganisationer **Fackförbundet Scen & Film** och **Sveriges Yrkesmusikerförbund (Symf)** har följande synpunkter gällande planens avsnitt om scenkonst och musik:

Scenkonstbegreppets omfattning

Vi saknar övergripande sett i Värmlands plan en tydlig definition av scenkonstbegreppet. Inledningsvis nämns professionell teater-, dans och musikverksamhet, vilka är begrepp som i planen behöver förklaras närmare om de ska inkludera all scenkonst. Vi saknar i den redogörelsen skrivningar om *cirkus/nycirkus* och *opera/musikal/musikteater*. Alternativet är att begreppet *scenkonst* beskrivs och då även lyfter begrepp som cirkus, opera, musikal osv. Vi noterar att professionell dansverksamhet omnämns även som ett eget område under avdelningen för kulturutveckling, vilket är bra.

Scener och teatrar

I beskrivningen av *Wermland Opera* och *Västanå Teater* på sidan 27 lyfts i andra stycket det levande mötet och den digitala utmaningen. Det stycket tycker vi bör beskriva digitala utmaningar gällande hela verksamhetsområdet scenkonst i stort, och inte specifikt bara för dessa två institutioner. Det vore önskvärt att både *Wermland Operas* och *Västanå Teaters* ekonomiska förutsättningar belyses i Värmlands kulturplan.

Vi välkomnar att regionen specifikt och tydligt lyfter fram fria grupper i planen, och vill också särskilt påpeka att vi ser mycket positivt på att regionen infört fleråriga verksamhetsstöd för fria grupper – på det sättet skapas möjlighet till trygghet och konstnärlig utveckling.

På sidan 19 beskrivs föredömligt den komplexa arbetsmarknaden och anställningsvillkoren för kulturskapare. Vi saknar dock mer konkreta skrivningar om kulturens arenor (som ofta gäller just scenkonstområdet särskilt mycket) – dvs. tillgång till stora och små scener, repetitionslokaler, verkstäder och ateljéer för scenkonst och annan konstnärlig verksamhet.

Dramatik

När det gäller området *dramatik* saknar vi i planen skrivningar gällande dramatik inom scenkonsten, samt någon form av skrivning om *Alma Manusutbildning*. På sidan 14 – sista stycket om utbildning – borde det nämnas något om den välrenommerade manusutbildningen vid Alma Löv (www.almamanusutbildning.com). Jämför vad som påpekas om detta i filmavsnittet 7.3 nedan.

Kollektivavtal samt löneindexuppräknings

KLYS, Symf och Fackförbundet Scen & Film saknar helt orden "kollektivavtalade löner" i planen och att ersättningsnivåer ska ligga i linje med dessa. Jämför vad vi skriver i avsnitt 6 ovan.

Vi vill i övrigt gällande hela området scenkonst och musik påminna regionen om den generella problematik som är synnerligen kännbar på scenkonstområdet – att kulturinstitutionerna långsiktigt har svårt att upprätthålla och utveckla verksamheten eftersom uppräkningsindex av medel inte sker i samma takt som löne- och prisökningar.

Pandemikonsekvenser för scenkonst och musik

Generellt för scenkonstområdet vill vi också påminna om att det bör göras en konsekvensbedömning av effekterna av pandemin. Vad händer till exempel med de lokala arrangörerna och hur tänker man arbeta för att bibehålla den sceniska och musikaliska infrastrukturen som beskrivs i planen.

Arrangörsleden

Det är bra hur Region Värmland i sin kulturplan betonar vikten av att främja kulturlivets infrastrukturen och att man är tydlig med att lyfta betydelsen av alla arrangörers betydelse.

Generellt sett vill KLYS påminna om att alla regionala satsningar på att stärka arrangörsledet och nå ut i hela regionen inom scenkonsten och musiken är viktiga, men att det i en lokal kontext i gles- och landsbygd många gånger kan vara ideellt verksamma och amatörer som upprätthåller delar av (eller hela) infrastrukturen för scenkonsten, vid sidan av Riksteatern och enstaka kommunala satsningar. I detta avseende är det angeläget att regionen i sin kulturplan tydliggör gränsdragningar mellan vad som under planperioden är satsningar på professionell verksamhet och vad som är amatörverksamheter. Och hur offentliga resurser, både regionala, kommunala och nationella, samordnas och fördelas på bästa sätt för en långsiktighet i regionens professionella scenkonstutveckling, samt vilka avtalsenliga och skäliga ersättningsnivåer som gäller.

7.2 Bild- och formkonst och gestaltad livsmiljö (s. 30-31)

Konstnärernas Riksorganisation (KRO) är medlem i KLYS och företräder 3 400 yrkesverksamma bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Organisationen arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. Utöver vad som skrivs i här i KLYS yttrande hänvisas till KROs separat inskickade, mer ingående remissyttrande över bild och form-frågor i Värmlands kulturplan.

Prioriterade områden inom bild- och formkonst i tider av Covid-19:

- Öka/säkerställ intäkter
- Tidigarelägga planerade inköp av konst
- Utöka budget för inköp av konst
- Omstrukturera bidrag och ge lättnader
- Dra ner på kostnader/inför hyreslättnader
- Stimulera efterfrågan på konst
- Fördela arbetsstipendier

Konstnärernas Riksorganisations löpande prioriterade områden är följande, och KLYS och KRO föreslår Region Värmland, utöver vad som redan står i remissförslaget, att den ska skriva in så mycket som möjligt från dessa punkter i sin kulturplan:

- Säkerställa att form, konst- och designverksamheter som får regionalt stöd skäligen ersätter de professionella konstnärer, formgivare och konsthantverkare som engageras i utställningar, panelsamtal, föreläsningar samt andra uppdrag och projekt.
- Genomföra kompetenshöjande insatser gentemot kommunerna kring hur följa MU-avtalet. Fortsätta att arbeta med utvecklingen av det fina MU-arbete som gjorts i regionen.
- Utveckla stödfunktioner och metodutveckling i dialog med de kommuner som vill stärka sitt arbete med konstnärliga gestaltningar vid om-, ny- och tillbyggnationer. Tänk på att kvalitetsgranska urvalsgrupper inför upphandlingar.
- Arbeta systematiskt med *armlängsavståndsprincipen*. Säkerställ att politiken möjliggör konst

och att särskilt sakkunniga tjänstepersoner arbetar med de konstnärliga besluten. Inrätta sakråd för fördelning av medel till konstnärer vars medlemmar kontinuerligt roterar, tänk på representation i dessa grupper.

- Ge kompetens- och resurstöd så att kommunerna kan använda metoder och verktyg (så som cultural planning) för att kulturen ska genomsyra samhällsplaneringen, och underlätta för kommuner och privata exploatörer att tillämpa enprocentsregeln för konstnärliga gestaltningar. Stödja kommunerna så att enprocentsregeln fortsätter användas i alla kommuner.
- Arbeta strategiskt i frågan om hot och hat mot konstnärer. Utbilda institutioner i att hantera hot och hat kring utställningar.
- Hjälpa kommunerna säkerställa tillgången till adekvata arbetslokaler och ateljéer för konstnärlig verksamhet till kostnader som är rimliga för professionella bild- och formkonstnärer. Det är också utmärkt att inkludera lokaler för kulturella verksamhet i stadsplaneringen.
- Uppmuntra kommunerna att skriva licensavtal med *Bildupphovsrätt* i Sverige.

7.3 Filmkulturell verksamhet (s. 30)

KLYS och KLYS medlemsorganisationer **Oberoende Filmares Förbund (OFF)** och **Fackförbundet Scen & Film** finner att planens avsnitt om filmkulturell verksamhet överlag är lite väl tunt och kunde varit mer konkret i sina planer för att stärka den professionella miljön för yrkesverksamma filmare. Vi saknar, som i så många tidigare kulturplaner vi läst, ett *hur* kopplat till den fina visionen om *vad*.

Först och främst saknas i planen en bättre bakgrunds- och nulägesorientering kring filmvärdet i Värmland; om de professionella filmarbetarna och deras möjlighet att verka och utvecklas i regionen, där inte minst *Alma manusutbildning* borde nämnas, men också vad som görs och gjorts inom produktion, talangutveckling etc.

Vi reagerar på att det står i filmavsnittet att "Talangutvecklingen är central" och skulle gärna vilja veta vad som åsyftas med talangutveckling och vem den är till för enligt regionens definitioner. Hur arbetar Region Värmland för att fånga upp talanger? Hur får man dem att stanna kvar i regionen; det vill säga hur är talangutveckling kopplat till arbete för ett professionellt klimat för yrkesverksamma? Det är självfallet viktigt att satsa på unga och talanger, men om det sedan inte finns en god regional infrastruktur i branschen och möjligheter att fortsätta i filmskapandet i Värmland försvinner talangerna lätt från regionen.

När det står att man har som mål att "Inom produktionsområdet [...] skapa möjligheter att framförallt producera kort- och dokumentärfilm av hög kvalitet i Värmland", så är detta så klart varmt välkommet. Vi saknar dock konkreta planer för hur detta ska låta sig göras. Vad menas med möjligheter, är det produktionsstöd eller tekniskt stöd eller något annat? Skrivningen bör utvecklas, eller att regionen hänvisar till kommande handlingsplaner.

Det är anmärkningsvärt att man skriver att regionen ska medverka till att filmer med anknytning till Värmland sprids och visas regionalt, nationellt och internationellt – hur rymmer detta med *principen om armlängds avstånd*? Ett offentligt finansierat filmskapande ska generellt sett naturligtvis inte villkoras, utan stå fritt från några regionalpolitiska incitament som signalerar politisk styrning av konsten.

Kommentar till skrivning på sidan 22-23:

I avsnittet om regional tillväxt saknar vi filmen. Här påtalas att festivaler, mässor, spelkonvent m m är viktiga för att sätta Värmland på kartan nationellt och internationellt. Även filminspelningar skulle kunna vara en viktig del av dessa möjligheter, vilket borde nämnas här.

Kommentar om området *spelkultur*:

Vi saknar även skrivningar specifikt i planens del om verksamhetsområdena som rör *spelkultur*, eftersom det är ett prioriterat område (s. 23). Hur ska läsaren förstå hur regionen ska omhänderta det området under planperioden om det inte beskrivs närmare på samma sätt som övriga verksamhetsområden? Det är naturligtvis roligt att ett så "nytt" och ungt område identifieras och ges plats, men vi saknar den regionala förankringen och vad som gör det till en specifik Värmlandssatsning. Kopplingen till den berättarkultur som finns i Värmland kopplat till kompetens inom film, regi, dramatik osv och eventuella satsningar på utbildning inom spelteknik och spelutveckling hade varit relevant och viktigt att omnämna.

7.4 Läs- och litteraturfrämjande (s. 35-36)

KLYS och KLYS medlemsorganisation **Författarförbundet** menar att avsnittet för litteratur, i planen benämnt som "Läs- och litteraturfrämjande" i förhållande till övriga områden upptar en anmärkningsvärt liten plats, särskilt med tanke på att Värmland historiskt har en betydande ställning vad gäller litterärt skrivande i Sverige. Dock behandlas området på ett sakligt och tydligt sätt i planen. Författarförbundet berömmar planens avsikt till fortsatt stöd till arkivens verksamhet och utveckling, men vill betona att det är lika viktigt att fortsatt säkra det personliga kunnande som har byggt upp och lagt grunden för arkiven. Arkiven, i lika hög grad som biblioteket, är en ovärderlig tillgång för författarnas verksamhet.

Det bör påpekas att Värmlands folkbibliotek, som förvisso har kommunerna som huvudmän, tillhandahåller god service, men dessvärre att tillgången på litteratur och litteraturtidskrifter minskar. Det finns brister i utbudet, när det som styr utbudet är antal registrerade lån eller annan mätbar efterfrågan. Ett sådant förfarande förbiser bibliotekens grundläggande syfte – att tillhandahålla en plats för nyupptäckt och intressen som väcks till liv. Det skall läsas i ljuset av planens formulering: "främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt" (sid 34).

I kulturplanens litteraturfrämjande del framhävs att Värmland har "en relativt välutvecklad struktur inom litteraturområdet". Det finns författarföreningar, tidskrifter med mera, och regionen engagerar sig på bokmässan i Göteborg och delar ut priser och stipendier. Det är berömvärt särskilt i jämförelse med andra regioner. Likväl måste efterfrågas fler scener, mötesplatser, arenor för litterärt utbyte, vilket särskilt Författarförbundets medlemmar ger uttryck för. Det kan gälla stöd och uppmuntran till litterära kaféer, litteraturhus (exempelvis i Sunne, där Alma Löv har en betydande roll som kulturförmedlare). Författarförbundet önskar därvid att finansieringen ökar så att framträdanden vid dessa mötesplatser kan arvoderas skäligen.

KLYS och Författarförbundet vill dessutom uppmuntra till att tillämpa stödformer som inte är knutna till enstaka projekt, i vilka det finns risk för politisk styrning med instrumentella resultat. Arbetsstipendier är en fördelaktig lösning för den region som vill tillämpa *principen om armlängds avstånd* eller säger sig värna *konstens frihet*.

8 Sammanfattning

Observera: Detta remissyttrande har skrivits när **Coronakrisen** har blivit mycket kännbar för KLYS och KLYS 14 medlemsorganisationer, samt inte minst för landets professionella kulturskapare och kulturaktörer. Yttrandet utgår dock främst från sakfrågor i planen enligt ett normalt läge.

Vi värdesätter att Region Värmland i kulturplanen påminner om och kommenterar pandemins inverkan, och tar höjd för eventuellt förändrade arbetssätt och insatser som kan möta upp en föränderlig värld. Vi hoppas få se analyser av hur Coronakrisens effekter påverkar de avsikter som regionen aviserat i denna kulturplan, såväl rent praktiskt som när det handlar om finansiering.

*Hur påverkas t ex kulturarrangörer om pandemin drar ut på tiden, och hur tänker regionen i ljuset av detta arbeta för att bibehålla och utveckla goda villkor för professionella kulturskapare, enligt vad som i planen aviserats som ett prioriterat utvecklingsområde? Se **KLYS förslag till regionalt krispaket**⁸ som presenterades under våren 2020, men ännu är relevant för en sund återstart av kulturen i regionerna.*

KLYS anser att Region Värmlands remissförslag till ny kulturplan för perioden 2022-2025 är ett mycket välformulerat styrdokument för regionens kulturutveckling de kommande fyra åren. Konstnärspolitiska sakfrågor och perspektiv lyfts fram väl. Målsättningarna, som över lag är tydligt disponerade, blir dock aningen för allmänna och vaga i en del formuleringar. Med generellt formulerade skrivningar finns alltid risken att de kan användas lite hur som helst; att de stora orden blir till intet förpliktigande. I resurssatta verksamhetsplaner kommer det att visa sig vilka prioriteringar som regionen verkligen gör.

Samverkan betonas med olika nivåer, kommuner och regioner för att utveckla den kulturella infrastrukturen. Föredömligt understryks vikten av att främja förutsättningarna för *konstnärlig frihet*, upprätthållande av *kulturens egenvärde* och att *armlängds avståndsprincipen* ska följas. Något som KLYS emellertid finner anmärkningsvärt är att skrivningar om så viktiga saker som regionens syn på bl a kulturskapares *upphovsrätt* och *kollektivavtal* i stort sett saknas i planen.

Barn och unga är ett framträdande område i kulturplanen, vilket självfallet är bra ambitioner i sig, men KLYS vill påminna regionen om att hålla det regionala kulturutvecklingsarbetet resursmässigt balanserat när det gäller likvärdighet för alla publikgrupper/åldrar i regionen och undvika slagsida åt endera håll.

KLYS värdesätter att Region Värmland sedan 2017 har haft ett kulturskaparsamråd och hoppas att gruppen fortsätter sitt arbete även under kommande planperiod som en expertinstans i det konstnärspolitiska arbetet med årsplanering och resursfördelning. KLYS hoppas på ett fortlöpande gott informationsutbyte med regionen om samrådets utveckling, dialogarbete och representativitet.

KLYS vill slutligen tacka Region Värmlands kulturförvaltning för att vi getts tillfälle att inkomma med dessa synpunkter på remissversionen av regionens kulturplan 2022-2025. Vi ser fram emot fortsatta samtal om kultur- och konstnärspolitiska frågor, både med kulturförvaltningens tjänstepersoner och regionala politiker.

För KLYS,

Carl Liungman
Regionalpolitisk strateg

KLYS – EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Sveriges Författarförbund, Dramatikerförbundet, Svenska Journalistförbundet, Läromedelsförfattarna, Konstnärernas Riksorganisation, Svenska Tecknare, Svenska Fotografers Förbund, Föreningen Svenska Tonsättare, SKAP, Federationen Svenska Musiker, Fackförbundet Scen & Film, Sveriges Scenkonstregissörer, Oberoende Filmares Förbund, Unionen- fackklubben vid SR, SVT och UR

Alströmergatan 12, 7 tr, 112 47 Stockholm • klys@klys.se • www.klys.se

⁸ KLYS regionala krispaket finns här: <https://www.klys.se/wp-content/uploads/2020/04/KLYS-f%C3%B6rslag-till-regionalt-krispaket-f%C3%B6r-kulturen-200417.pdf>